

חבל נחלתו

מצות רבות כאלה שאינן חיוביות, ומ"מ העושה אותן מקבל שכר שמים ומצוה קעביד. ודוגמא גדולה היא הא דקנאין פוגעין, שאע"פ שאין מורין כן, כסנהדרין פ"ב, ומ"מ דוחה שפיכת דמים, וזכה לשמים כפנחס". ומשמע שאין זה חיוב עליה, אלא אם ברצונה עושה וזכה ומקבלת על כך שכר.

סיכום

אע"פ שאשת איש מישראל מצווה או לפחות מותרת להיטמא לנכרי כדי להציל רבים או כלל ישראל ממיתה, נאסרת בכך לבעלה שלא כשיטת ר"ת. אולם אם הנכרי שנטמאה לו התגייר מותרת לו לאחר שהתגייר.

להצלת כלל ישראל מהודו ועד כוש ואין למדין הצלת יחידים מהצלת כלל ישראל מנער ועד זקן מהודו ועד כוש ושם היה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי ברוח הקודש".

דעת הנו"ב שרק להצלת כלל ישראל כבימי אסתר מצוה היה עליה להיטמאות לאחשורוש, אבל במקרים אחרים מצווה למסור את הנפש ולא להיטמאות (ולא באר לגבי יעל ואולי סבר שאף אצלה היה זה עבור כלל ישראל).

כד. ובשו"ת משפט כהן (סי' קמד אות ט) כתב: "ומ"מ כשהוא בורר לעצמו בכה"ג להציל את הציבור שכר שמים בידו, ומצוה קעביד, וגם במקום איסורא יש בזה משום למגדר מילתא כשנוגע להצלת הכלל, וישנן

סימן כד

הכשרת כלי בישול נכרים

שאלה

במטבח צבאי טיגן נכרי אוכל כשר במחבת חשמלית גדולה. האם המחבת צריכה הכשר, האם היא צריכה ליבון מצד בישולי נכרים? מה דין אוכל שטגנו בו לאחר טיגון הנכרי?

א. האם כלי שבישל בו נכרי צריך הכשר?

וכתב הרשב"א: וכן כלים שבשלו בהן עו"ג דברים שיש בהן משום בישולי עו"ג אסורין. לפיכך צריך ליהרר בשפחות נכריות המבשלות לעצמן בבית רבן ישראל שלא יניחוהו על גבי האור, ואם קדמו והניחוהו צריך שיהפך בו קודם שיגיע למאכל בן דרוסאי. ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל וכתב שאין צריך לחוש לזה כלל **שלא החמירו בבישולי עו"ג לאסור פליטתו**".

והבית יוסף (יו"ד סי' קיג אות טז) כתב: "וכתב הרשב"א וכן כלים שבשלו בהם גוים דברים שיש בהם משום בישולי גוים אסוריים וכו'. ז"ל הרשב"א בתורת הבית הארוך (צה ע"ג) ולענין כלים שבישל בהם הגוי לפנינו דבר שיש בו משום בישולי גוים **מסתברא**

פסק הטור (יו"ד סי' קיג): "פנאד"ה של עו"ג שאפאה עו"ג אסורה אפי' למי שנוהג היתר בפת של עו"ג שהשומן נאסר כשהוא בעין משום בישולי עו"ג ונבלע בפת וכן ירקות הנאכלין כמו שהן חזין ובשלם עם בשר אסורין ששומן של בשר נבלע בהן.

חבל נחלתו

"ולא נהירא לאדוני אבי ז"ל וכתב שאין לחוש וכו'. [בדק הבית] ר' ירוחם (ני"ז ח"ז קס ע"ד) כתב שבתשובה כתוב כן ובדקתי בתשובות שבידינו ולא מצאתיה. וכתב עוד שרוב הפוסקים הסכימו לדעת הרא"ש ומתוך מה שכתבתי תראה שלא דיבר נכונה בזה, דאדרבה רוב הפוסקים הסכימו לדעת הרשב"א שאוסר כלי שנתבשל בו בישולי גויים. מכל מקום יש להקל בו יותר מבשאר איסורין דאילו כלי חרס שנשתמש באחד מן האיסורין רותח אין לו תקנה אלא שבירה או חזרת כבשונות אבל כלי חרס האסור משום בישולי גויים מגעילו שלש פעמים ודיו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא וכ"כ רבינו בסימן קכ"א (קצג)."

למדנו מדברי הב"י שמחלוקת ראשונים בענין בשולי נכרים האם אסרו אף את פליטתם, הן אם פליטתם נכנסה לאוכלים אחרים והן לגבי בליעת הכלים. ודעת הב"י נוטה להחמיר שהכלים צריכים הכשרה. אמנם בדרך ההכשרה הקלו ועל כן כלי חרס אינו צריך שבירה אלא די בהגעלה שלש פעמים כמו לגבי איסורי דרבנן שאין להם עיקר מן התורה כאמור בטור (יו"ד סי' קכא).

בשו"ע (יו"ד סי' קיג סט"ז) פסק: "כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפנינו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים, צריכים הכשר. ויש אומרים שאינם צריכים. ואף לדברי המצריכים הכשר, אם הוא כלי חרס מגעילו שלש פעמים, ודיו, מפני שאין לאיסור זה עיקר מדאורייתא. הגה: עובד כוכבים שבשל לחולה בשבת, מותר למוצאי שבת, אפילו לבריא, ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים, דכל כה"ג היכרא איכא. (ב"י בשם הר"ן שכ"כ משם הרא"ה)."

שצריכין הכשר דכל שאסרוהו חכמים פליטתו כמוהו דהא אפילו שמנו של גיד דאינו אלא ממנהג קדושים (כדאיתא בחולין צא). אוסר תערובתו בין בתערובת בין בצירו ורוטבו וכן כל איסורין של דבריהם ככחל וגבינה של גויים, וטעמא דכל שאסרוהו חכמים כעין דאורייתא אסרו (פסחים ל:). והלכך צריך בשפחות שלנו שרגילות לבשל לעצמן בקדרה שלנו שניח ישראל ע"ג האש או שיהפך קודם שיגיע למאכל בן דרוסאי דאי לא הקדרה שנתבשל בה והקערה שנאכל בה אסורה דכל שהמאכל אסור הכלים שבלענו ממנו אסורים אם של חרס ישבור **ואם של כלי שטף יגעיל כדרך כלים שבלעו מן האיסורין** וכ"כ הרב בעל התרומה (סי' כז ד"ה והא דאמרן) פנאדיש של דגים שאפה גוי כיון שהדגים אסורים משום בשולי גויים כמו כן העיסה שמבחוץ אסורה אף על פי דפת התירו וגם השמנונית של דגים הבלוע בה אינו בעין מכל מקום קודם שנבלע בעיסה הוא אסורה ונמצאת העיסה בלועה מאיסור דרבנן עכ"ל. והביא הר"ן כל זה בפרק אין מעמידין (שם) וז"ל בתשובה (תשובות הר"ן סימן ה אות יא) כתב הרא"ה (בדה"ב ב"ג ש"ז צד). גוי שבא לבשל לחולה בשבת מותר לבריא במוצאי שבת וליכא משום בישולי גויים ומשום חתנות דכל כי הא היכירא איכא. עוד התיר בגוי שבישל לעצמו בין בחול בין בשבת דברים המותרים אע"פ שהתבשיל אסור משום בישולי גויים, **אבל הכלי מותרת להשתמש בהם אחר הדחה דלגבי געולי הכלים לא מסתבר למימר דגזרו ואסרו בהא משום גיעולי גויים** דבהא ליכא ודאי משום חתנות. אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת מהגדולים שחלקו על הרא"ה ז"ל ובעל התרומה מכללם עכ"ל:

כתב אבי העזרי (סי' תסד עמ' 87) הוגד לי בשם אבא מארי אחר פטירתו שהיה **מצריך ליבון** דמדמי לה לתנור שאופין בו דבעי היסק ולא זכיתי לדון לפניו **דנראה לי דסגי בהגעלה** והכי נהוג עלמא חדא דחזינא דלענין חלה יהיב תלמודא (לז) חד דינא לטיגון ולבישול ותו דלא חילקו חכמים בין יורה ליורה אף על פי שיש יורה שמטגנין בה חלב ותו דתניא בתוספתא (ע"ז פ"ט ה"ב) היורות ומחמי חמין וטיגון וקומקומוס מדיחן ברותחין עד כאן דבריו. ויש אומרים דפעמים שמטגנין בה ונתייבש השמן ונאפה מה שבתוכה בלא שמן והוה ליה כמאפה תנור ונבלע בתוכה על ידי האור בלא משקה ולכך צריכה ליבון כמו שפודין ואסכלאות. ולא נהירא לי דאם באנו לחוש לזה אם כן כל קדרות של מתכת פעמים מחסרין המרק ומקדיח והתבשיל נשרף ונדבק לדופני הקדרה וצריך ליבון ולא מצינו מי שחושש לזה, אלא היינו טעמא אף על פי שנשרף ונדבק לדופן הקדרה לחלוטית משקה יש בתבשיל אלא שהוא יבש אצל דופני הקדרה ולא מיקרי תשמישו על ידי האור להצריכו ליבון עכ"ל הרא"ש. וגם המרדכי (סי' תקעז) כתב שם דמחבת בהגעלה סגי לה וכן כתבו הגהות בפרק ה' (הכ"ג אות א).

"וכן כתב בתשובה מחבת בפסח עושין לה הגעלה. בכלל י"ד (סי' א) ואף על פי שהרשב"א כתב בתורת הבית (ב"ד ש"ד לה) דמחבת צריכה ליבון נהגו העולם להכשירה בהגעלה כדברי אבי העזרי והרא"ש דמסתבר טעמייהו".

אולם האחרונים חילקו בין הכשרת מחבת מחמץ שהיתרא בלע ולכן די בהגעלה לבין הכשר מבליעת איסור שאיסורא בלע וצריך ליבון. וכן כתב הבית

וידועה דעת מרן הב"י שבמקום שניסח את ההלכה: **'סתם ויש אומרים' דעתו כסתם** (ברכ"י או"ח סי' שכג שיווי ברכה ס"ב, שו"ת יביע אומר ח"ח אה"ע סי' יז אות ד).

אולם הפרי חדש (ס"ק כה) העיר שדעת הטור עצמו שאין להשוות בין פליטה שנבלעה באוכל שאסורה לבין פליטה שנבלעה בכלים שמותרת ועי' בהוכחתו לכך. וכן בפרי תואר (ס"ק יט) כתב: "ולכא הוכחה בפוסקים לא כמר ולא כמר. ואין הוכחה מספר התרומה דהתם ממשו של איסור בפת"ן... ואעפ"כ הסיק להחמיר ולהצריך הכשר. וכן הלבוש הביא זאת בשם יש מחמירים ולא משמע שדעתו להחמיר. והברכ"י (יו"ד סי' קיג אות יט) הביא בשם ס' מנחת כהן שכתב שמרן נשאר בספק אם הכלים צריכים הכשרה. ובאות יח סיים בשם ס' בתי כהונה: "וכבר היה נראה להתיר הכלי נמי מבלי הכשר מחמת כל הטעמים הנז', מיהו לכתחילה ראוי למיחדש לחומרא ולהכשירו". וכן בפ"ת הביא מחכמת אדם (כלל סו ס"ק יב) להתיר הכלים אחר מעל"ע בלא הגעלה. הלכה למעשה נראה שהמחבת צריכה הכשר.

ב. מחבת מבשולי נכרים, האם צריכה ליבון או הגעלה?

כתב הטור (יו"ד סי' קכא): "מחבת שמטגנין בו כתב אבי העזרי בשם אביו רבי' יואל שצריכה ליבון והוא כתב שדיו בהגעלה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל".

והבית יוסף (או"ח סי' תנא אות יא) כתב: "ומחבת שמטגנין בה כתב גם הוא שאביו רבינו יואל הצריכה ליבון וכו'. ז"ל הרא"ש בפרק כל שעה (סי' ז) מחבת שמטגנין בה

חבל נחלתו

יוסף ב"ר י"ד (סי' קכא אות ד): "מחבת שמתגנין בה כתב אבי העזרי בשם אביו רבי יואל שצריכה ליבון וכו'. כבר נתבאר בטור אורח חיים סימן תנ"א (קצד: ד"ה ומחבת) דנהוג עלמא בפסח כאבי העזרי (ס' תסד עמ' פז) ומיהו במחבת של איסור יש להחמיר כדברי ה"ר יואל וכן דעת הרשב"א בתורת הבית (בארוך שם לה.) להצריכה ליבון".

וכן פסק בשו"ע (יו"ד סי' קכא ס"ד): "מחבת שמתגנים בה, אנ"פ שלענין חמץ בפסח די לה בהגעלה, לענין שאר איסורים צריכה ליבון".

ולפי"ז במחבת חשמלית גדולה צריך לפרק את התבנית החשמלית מכל המתקן וללבנה ליבון חזק עד שתנשור קליפתה, ודבר זה כמעט ואינו ניתן – הן מצד חוזק הליבון והן מצד הפירוק.

ולענ"ד נראה שבאיסור בישולי עכו"ם אחר שהיא מחלוקת האם צריך להכשיר את הכלים, ואחר שהיא מחלוקת לגבי מחבת שבלעה איסור האם צריכה ליבון או די לה בהגעלה, שמספיק לה בהגעלה כיון שבולעת ע"י השומן ולא ישירות מהאוכל המיטגן בכלי בישול¹. וכן הקל הב"י להצריך הגעלה בכלי חרס ולא הצריך לשוברו אנ"פ שכלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם.

וכן בדר"ת (יו"ד סי' קיג ס"ק צב) הביא בשם שו"ת מנחת יהודה שמנהג העולם להגעיל כלי שבישל בו נכרי (כגון לחולה

בשבת) בלא המתנת מעל"ע. והסביר טעמים: "דהתם כדמפרש טעמא כיון שצריך שיהיה במים ששים לביטולו חיישינן שמא לא היה ששים, ע"כ לצאת מחששא זו מצריכן שיהיה אינו ב"י משא"כ בנ"ד דקיי"ל דבישולי עכו"ם בטלה ברוב א"צ לדקדק שיהיה אינו ב"י".

מכל הטעמים נ"ל נראה שיש להקל במחבת שבלע מבישולי נכרים ולהצריכו הגעלה ולא ליבון.

ג. דין תבשילים שטיגן ישראל במחבת לאחר שטיגן בהם נכרי

פסק הש"ך (ס"ק כא): "צריכים הכשר כו' – ואם נתבשלה בהן בדיעבד ויש רוב בתבשיל שרי דבשולי עובדי כוכבים בטלים ברוב כדלעיל סי' קי"ב ס"ק כ"ג וע"ל סימן קט"ו ס"ק י"ז". וכ"כ באר היטב (ס"ק יח) בשמו. והביא דבריהם אף בדר"ת (ס"ק צ) והוסיף שכ"כ בכנה"ג. והב"א בדר"ת שמהרשד"ם ופר"ח חלקו והחמירו.

אולם כל מחלוקתם בביטול ברוב, אולם בפליטת טעם הבלוע בכלים נראה שלדעת כולם בטל ברוב ואין להחמיר בהם. ולכן אם ישראל בישל או טיגן בכלי שטיגן בו נכרי ללא הגעלה מותר לאכול את התבשיל לכו"ע.

ועי' בדר"ת (ס"ק צא) שהביא שהישועות יעקב דן אם מותר לכתחילה לבטל בישולי נכרים ברוב כיון שאין עיקרו מן התורה.

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: צ"ע דהכא השומן עצמו גופו אסור, והמחבת בולעת ממנו ישירות.
תשובת המחבר: הרב צודק שהשומן מתבשל ע"י הנכרי, והוא עצמו בשולי נכרים, אבל עדיין זהו בישול ולא אפיה, ולכן די בהגעלה ולא בליבון.

חבל נחלתו

וכאן שאנו דנים לגבי הטעם היוצא ממנו ישראל וכש"כ אם עבר מעל"ע וטעמו ק"ו שמותר לאוכלו כשנתבטל בתבשיל פגום.

סימן כה

כולם גרים הם – לפולמוס הגיור בימינו

שאלה א. פתיחה – שנאה מקלקלת את שורת הדין

השאלה העיקרית סביבה נסב 'פולמוס בתי הדין לגיור' היא: האם מתגיירים שישבו ולמדו יהדות במכוני גיור כמה חודשים (עד שנה) ואח"כ הצהירו שברצונם להצטרף לעם ישראל עפ"י מה שלמדו, ובתי הדין לגיור קבלום, ומלו וטבלו. במקרה כזה האם הקבלה לגירות היא מוחלטת, או שגיורם הוא על-תנאי¹ וניתן לבטלו אם יתברר שלא שמרו מצוות ככל דיני ישראל. משאלה זו נובעת מסקנת בית הדין באשדוד שבתי הדין לגיור הם בתי דין פסולים משום שהם מכניסים גויים להיות חלק מעם ישראל ללא גיור ובדיקה אחריהם כראוי, וזה מהווה את הבסיס העיקרי לטענות הרב שרמן כלפי בתי הדין לגיור.

יש להעיר כמה הערות עקרוניות למסקנות הדיונים בשני בתי הדין. ראשית, עוד טרם ניגש לדון בעצם המסקנה לפסול את כל הגיורים שנעשו דרך מכוני הגיור בבתי הדין המיוחדים לגיור, יש במסקנה זו הן אונאת הגר והן אפשרות לעריות חמורות. שכן אפילו נקבל את טענת הרבנים הפוסלים ונאמר שכחמישים אחוז מכלל הגיורים הם גיורים ברמאות והגרים הנ"ל הם גויים. הרי יש כחמישים אחוז שהם יהודים כשרים שקידושיהם קידושין. ואם כן כיצד ניתן לפסוק שהם גויים ולכנותם כך. הרי התורה ציוותה על אונאת הגר. והמדובר כאן באלפי גרים שבפסק דין אחד החזירו דינם להיות לגויים², ומה

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: אין גיור על תנאי, אלא ספק גיור. תשובת המחבר: עי' בסוף המאמר את דברי תשובתי.
  2. ז"ל סמ"ג (לאוין סי' קעב-קעג): "המונה את הגר אף בדברים עובר בשני לאוין משום לא תונו איש את עמיתו ומשום וגר לא תונה והמונה אותו בממון עובר משום אל תונו איש את אחיו ומשום לא תונו, ומה שאומר בפרק הזהב (ב"מ נט, ב) שעובר בשלשה לאוין כולל כל הלאוין יחד. וכן אם לחצו בממון תניא בפרק הזהב (שם) שעובר משום לא תלחצנו (שמות כב, כ) וגר לא תלחץ (שמות כג, ט) ולא תהיה לו כנושה (שמות כב, כד)".
- ויכול הטוען לומר כיון שפסק הדין אומר שאינם מישראל איננו עוברים באונאה כלפיהם שהרי הם נכרים. אולם אף לדידם פסה"ד כולל גרי צדק ונכרים בכריכה אחת. וכלפי גרי הצדק יש בכך אונאת דברים.